

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Кафедра цивільного права і процесу

Міждисциплінарна курсова робота
НА ТЕМУ: ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ
СПРАВАХ: ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ОСОБЛИВОСТІ

Студент 1 курсу групи ПРм-12
Галузі знань - 081 Право
Спеціальності - 081 Право
Ігор ПАСТУШЕНЧИН

Керівник:
к.ю.н., доцент Лукашов Р.С.

	Національна шкала _____	
	Кількість балів: _____	Оцінка: ECTS _____
Члени комісії	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)
	_____	_____
	(підпис)	(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	6
1.1. Поняття та значення стадії виконання судових рішень у цивільному судочинстві.....	6
1.2. Принципи примусового виконання рішень суду.....	10
1.3. Суб'єкти виконання судових рішень: повноваження та відповідальність.....	15
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ.....	19
2.1. Підстави та порядок відкриття виконавчого провадження.....	19
2.2. Заходи примусового виконання рішень та їх характеристика.....	23
2.3. Завершення виконавчого провадження: умови та наслідки.....	28
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Виконання судових рішень у цивільних справах є завершальною та однією з ключових стадій цивільного судочинства, оскільки саме на цьому етапі реалізується право особи на судовий захист. Ефективність виконання судових рішень безпосередньо впливає на рівень довіри громадян до судової системи, забезпечення верховенства права та гарантування реалізації прав і свобод, закріплених у законодавстві України. У сучасних умовах реформування правової системи України, зокрема в контексті гармонізації з європейськими стандартами, питання правової природи та особливостей виконання судових рішень набувають особливої актуальності. Проблеми, пов'язані з недостатньою ефективністю виконавчого провадження, формальним підходом до виконання рішень, а також обмеженими повноваженнями суб'єктів виконання, вимагають глибокого аналізу та пошуку шляхів їх вирішення. Вивчення правових засад і практичних аспектів виконання судових рішень дозволяє не лише оцінити ефективність існуючих механізмів, а й запропонувати рекомендації для їх вдосконалення, що є важливим для забезпечення справедливості та правової стабільності в Україні.

Стан дослідження теми. Питання виконання судових рішень у цивільних справах є предметом уваги багатьох українських науковців. Теоретичні засади цивільного процесу та виконання судових рішень досліджували С. В. Васильєв, О. Г. Бортнік, К. В. Гусаров та М. В. Жушман. Окремі аспекти примусового виконання рішень висвітлені у працях Ю. В. Білоусова, зокрема щодо категорії примусу у виконавчому провадженні. Проблеми повноважень суб'єктів виконання судових рішень аналізували В. М. Притуляк та О. В. Солоха. Практичні аспекти реалізації виконавчого провадження розглядали С. В. Безпалько, Л. С. Малярчук та Д. М. Сібільов. Крім того, принципи обов'язковості судових рішень та їх виконання досліджував В. А. Кройтор. Ці праці створюють міцну теоретичну базу для

аналізу правової природи та особливостей виконання судових рішень, однак потребують подальшого узагальнення та адаптації до сучасних реалій.

Мета курсової роботи полягає в аналізі правової природи та особливостей виконання судових рішень у цивільних справах в Україні. Для досягнення мети поставлено такі завдання:

- розкрити поняття та значення стадії виконання судових рішень у цивільному судочинстві;
- охарактеризувати принципи примусового виконання рішень суду;
- дослідити повноваження та відповідальність суб'єктів виконання судових рішень;
- проаналізувати підстави та порядок відкриття виконавчого провадження;
- визначити заходи примусового виконання рішень та їх особливості;
- встановити умови та наслідки завершення виконавчого провадження.

Об'єкт дослідження – процес виконання судових рішень у цивільних справах в Україні.

Предмет дослідження – правові механізми, принципи та практика реалізації виконання судових рішень у цивільному судочинстві.

Методи дослідження. У роботі використовуються такі методи:

- аналітичний метод – для вивчення законодавчих та нормативних актів, що регулюють виконання судових рішень;
- порівняльний метод – для аналізу особливостей виконавчого провадження в різних категоріях цивільних справ;
- структурно-функціональний метод – для визначення ролі стадії виконання у цивільному судочинстві;
- синтез та узагальнення – для формулювання рекомендацій щодо вдосконалення механізмів виконання судових рішень.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел (24 найменування). Загальний обсяг роботи – 38 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ПРАВОВА ПРИРОДА ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Поняття та значення стадії виконання судових рішень у цивільному судочинстві

Виконання судових рішень у цивільному судочинстві становить завершальний етап цивільного процесу, спрямований на реалізацію прав і обов'язків, визначених судом. Цей етап є ключовим, оскільки забезпечує практичну реалізацію судового захисту, без якого судовий розгляд втрачає свою ефективність. Поняття виконання судових рішень охоплює сукупність правових і процесуальних дій, спрямованих на примусове або добровільне виконання судового акту, якщо сторона, зобов'язана виконати рішення, не робить цього самостійно. Значення цього етапу полягає в гарантуванні стабільності правопорядку та забезпеченні реалізації прав сторін, що беруть участь у цивільному процесі. Відповідно до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), виконання рішень є невід'ємною частиною цивільного судочинства, що підкреслює його значення для захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Виконання судових рішень у цивільному процесі має як процесуальну, так і матеріальну природу. З процесуальної точки зору, воно є окремою стадією цивільного судочинства, яка регулюється нормами ЦПК України, зокрема розділом VII, що встановлює порядок і умови виконання судових актів. Матеріальна природа виконання полягає в реалізації суб'єктивних прав, визначених судом, що сприяє відновленню порушених прав або компенсації завданої шкоди. Ця стадія забезпечує перехід від декларативного визнання права до його фактичного здійснення, що є основною метою цивільного судочинства. Важливість виконання рішень підкреслюється його впливом на довіру до судової системи, оскільки невиконання судового акту може підірвати авторитет правосуддя [15, с. 312].

Виконання судових рішень ґрунтується на принципах законності, обов'язковості та своєчасності. Законність передбачає, що виконання

здійснюється виключно на підставі норм законодавства, зокрема ЦПК України та Закону України «Про виконавче провадження». Обов'язковість судового рішення, закріплена в статті 129-1 Конституції України, означає, що воно є обов'язковим для виконання всіма органами, організаціями та особами на території України. Своєчасність виконання забезпечує швидке відновлення прав сторін, що є важливим для підтримання стабільності цивільних правовідносин. Ці принципи формують правову основу для ефективного функціонування виконавчого провадження, яке є основним механізмом реалізації судових рішень.

Стадія виконання судових рішень має свої особливості, що відрізняють її від інших етапів цивільного процесу. На відміну від розгляду справи по суті, виконання рішень передбачає активну участь спеціалізованих органів, зокрема державної виконавчої служби або приватних виконавців, які діють на підставі виконавчих документів. Виконавчий документ, визначений статтею 431 ЦПК України, є підставою для відкриття виконавчого провадження та здійснення примусових заходів. Ця стадія характеризується чіткою регламентацією строків, порядком оскарження дій виконавців та захистом прав сторін, що беруть участь у процесі. Таким чином, виконання рішень поєднує в собі процесуальні та організаційні елементи, спрямовані на досягнення мети судового захисту.

Значення виконання судових рішень також проявляється у його соціальній функції. Цей етап забезпечує захист прав громадян і юридичних осіб, сприяючи підтриманню правопорядку та стабільності суспільних відносин. Наприклад, у справах про стягнення аліментів або відшкодування шкоди виконання судового рішення безпосередньо впливає на добробут сторін, що підкреслює його значення для реалізації соціальної справедливості. Крім того, виконання рішень має економічне значення, оскільки сприяє виконанню зобов'язань за договорами, захистом майнових прав та підтриманню стабільності у сфері господарських відносин [9, с. 124].

Виконання судових рішень має тісний зв'язок із принципом правової визначеності, який є основою цивільного судочинства. Цей принцип передбачає, що судові рішення, яке набрало законної сили, є остаточним і підлягає виконанню. У разі невиконання рішення добровільно, держава через свої органи забезпечує примусову реалізацію судового акту. Це гарантує, що права, визнані судом, не залишаться лише формальними, а будуть фактично реалізовані. Такий підхід відповідає нормам статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право на справедливий судовий розгляд, включаючи виконання судових рішень.

Особливу увагу слід приділити ролі виконавчого провадження як основного інструменту реалізації судових рішень. Виконавче провадження, відповідно до статті 1 Закону України «Про виконавче провадження», є сукупністю дій, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів. Воно включає такі заходи, як арешт майна, стягнення коштів, примусове виконання інших зобов'язань. Виконавче провадження регулюється як нормами ЦПК України, так і спеціальним законодавством, що забезпечує його чітку правову основу. Важливо, що виконання рішень не обмежується примусовими заходами, а може відбуватися добровільно, що сприяє економії часу та ресурсів сторін.

Виконання судових рішень також має значення для забезпечення балансу інтересів сторін у цивільному процесі. З одного боку, воно спрямоване на захист прав стягувача, який отримав судові рішення на свою користь. З іншого боку, тільки з підставою для скасування рішення у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Фалбі» до Товариства з обмеженою відповідальністю «Клір Енерджі» про стягнення заборгованості у розмірі 5 283 662, 84 грн. та звернення стягнення на предмет застави шляхом його продажу з публічних торгів, ухваленим господарським судом Одеської області від 21 лютого 2023 року у справі № 916/3168/22. У рішенні зазначено, що виконання судового рішення може бути здійснено шляхом примусового стягнення заборгованості через органи державної виконавчої служби або приватних

виконавців, якщо боржник не виконає рішення добровільно. Це підкреслює значення стадії виконання для забезпечення фактичної реалізації судового захисту [2].

Роль виконання судових рішень також проявляється у його впливі на стабільність цивільних правовідносин. Наприклад, у справах про захист права власності виконання рішення суду про витребування майна або усунення перешкод у користуванні майном є необхідним для відновлення порушених прав. У таких випадках виконання судового рішення може включати примусове виселення, передачу майна або інші дії, передбачені законом. Це забезпечує реальний захист прав власника, що є однією з основ цивільного законодавства, зокрема статтею 317 Цивільного кодексу України, яка гарантує захист права власності.

Виконання судових рішень має значення не лише для сторін процесу, але й для держави в цілому. Ефективне виконання судових актів сприяє зміцненню правової держави, забезпечуючи виконання норм права та підтримання суспільного порядку. У разі систематичного невиконання судових рішень виникає ризик втрати довіри до судової системи, що може негативно вплинути на стабільність правопорядку. Таким чином, виконання рішень є важливим елементом забезпечення верховенства права, що відповідає статті 8 Конституції України.

Виконання судових рішень також має міжнародне значення, оскільки є частиною зобов'язань України перед міжнародними організаціями. Зокрема, Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на важливості виконання судових рішень як елементу права на справедливий судовий розгляд. У справах, таких як «Бурмич та інші проти України», ЄСПЛ підкреслив, що невиконання судових рішень порушує права громадян і вимагає від держави вжиття заходів для забезпечення ефективного виконання. Це підкреслює необхідність належної організації виконавчого провадження в Україні.

Важливим аспектом виконання судових рішень є його вплив на захист слабшої сторони у правовідносинах. У справах, пов'язаних із трудовими, сімейними або споживчими правовідносинами, виконання судового рішення часто є єдиним способом захисту прав працівників, дітей або споживачів. Наприклад, виконання рішень про стягнення аліментів, передбачене статтею 181 Сімейного кодексу України, має вирішальне значення для забезпечення належного утримання дітей. Це підкреслює соціальну значущість стадії виконання в цивільному судочинстві [21, с. 167].

Виконання судових рішень також сприяє формуванню правової культури в суспільстві. Громадяни та юридичні особи, які беруть участь у цивільному процесі, усвідомлюють, що судові рішення не є лише формальним документом, а має реальну силу завдяки механізмам виконання. Це стимулює добровільне виконання судових актів, що зменшує навантаження на органи виконавчої служби та сприяє економії державних ресурсів. Крім того, ефективне виконання рішень підвищує рівень довіри до правової системи, що є важливим для розвитку правової держави.

Отже, виконання судових рішень у цивільному судочинстві є ключовою стадією, яка забезпечує практичну реалізацію судового захисту. Воно поєднує процесуальні, матеріальні та соціальні аспекти, сприяючи відновленню порушених прав, підтриманню правопорядку та зміцненню довіри до судової системи. Ця стадія має значення як для сторін процесу, так і для суспільства в цілому, оскільки гарантує стабільність цивільних правовідносин і верховенство права.

1.2. Принципи примусового виконання рішень суду

Примусове виконання судових рішень у цивільному судочинстві є важливим механізмом забезпечення реалізації прав, визнаних судом. Воно ґрунтується на низці принципів, які формують правову основу діяльності органів виконавчої служби та приватних виконавців. Ці принципи спрямовані

на забезпечення законності, справедливості та своєчасності виконання судових актів, що є необхідною умовою для підтримання правопорядку. Принципи примусового виконання відображають як загальні засади цивільного процесу, так і специфічні особливості виконавчого провадження, визначені законодавством України. Вони мають нормативний характер і закріплені в Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України) та Законі України «Про виконавче провадження».

Принцип законності є основоположним для примусового виконання судових рішень. Він передбачає, що всі дії виконавців здійснюються виключно в межах закону, зокрема норм ЦПК України та Закону України «Про виконавче провадження». Законність забезпечує відповідність виконавчих дій вимогам законодавства, а також захист прав і законних інтересів усіх учасників процесу. Відповідно до статті 3 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виконання рішень здійснюється на підставі виконавчих документів, які відповідають встановленим законом вимогам. Цей принцип гарантує, що будь-які дії виконавця не можуть виходити за межі правового поля, а порушення цього принципу може бути підставою для оскарження дій виконавця [4, с. 86].

Принцип обов'язковості судових рішень є ключовим елементом примусового виконання. Згідно зі статтею 129-1 Конституції України, судові рішення, що набрало законної сили, є обов'язковим для виконання на всій території України. Цей принцип означає, що судові акти мають безумовну силу для всіх осіб, організацій і державних органів, а їх невиконання тягне за собою юридичну відповідальність. Обов'язковість рішень забезпечує авторитет судової влади та гарантує, що права, визнані судом, будуть реалізовані. Цей принцип також передбачає, що сторони не можуть ухилятися від виконання судового рішення, а органи виконання мають право застосовувати примусові заходи для забезпечення його реалізації.

Принцип своєчасності виконання спрямований на забезпечення швидкого відновлення порушених прав. Затримки у виконанні судових рішень

можуть призвести до втрати їхньої актуальності, особливо у справах, пов'язаних із майновими або особистими правами. Стаття 432 ЦПК України встановлює строки для пред'явлення виконавчого документа до виконання, що підкреслює важливість своєчасного виконання. Цей принцип також передбачає, що виконавець має вживати всіх необхідних заходів для якнайшвидшого виконання рішення, уникаючи необґрунтованих затримок. Своєчасність є важливою для підтримання довіри до судової системи та забезпечення ефективності правового захисту.

Принцип пропорційності заходів примусового виконання має на меті забезпечення балансу між інтересами стягувача та боржника. Відповідно до статті 4 Закону України «Про виконавче провадження», заходи примусового виконання повинні бути співмірними обсягу вимог, зазначених у виконавчому документі. Наприклад, арешт майна боржника не може застосовуватися, якщо розмір стягнення незначний порівняно з вартістю майна. Цей принцип захищає боржника від надмірного втручання в його права, одночасно гарантуючи стягувачу реалізацію його законних вимог. Пропорційність також передбачає, що виконавець має обирати найменш обтяжливі заходи, які здатні забезпечити виконання рішення [7, с. 201].

Приphysics: Принцип захисту прав і законних інтересів сторін виконавчого провадження є ще одним важливим принципом примусового виконання. Цей принцип передбачає, що дії виконавця не повинні порушувати права жодної зі сторін – ані стягувача, ані боржника. Стаття 10 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює, що сторони мають право на оскарження дій або бездіяльності виконавця, що забезпечує захист їхніх інтересів. Цей принцип гарантує, що виконання здійснюється з урахуванням правового статусу сторін, а також з дотриманням норм законодавства. Захист прав сторін сприяє підтриманню справедливості у процесі виконання судових рішень.

Принцип диспозитивності у примусовому виконанні відображає право сторін самостійно визначати порядок і спосіб виконання судового рішення,

якщо це не суперечить закону. Наприклад, стягувач може обрати, до якого органу виконавчої служби звернутися, або погодитися на добровільне виконання рішення боржником. Стаття 6 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає можливість укладення мирової угоди між сторонами на стадії виконання, що є проявом диспозитивності. Цей принцип дозволяє сторонам гнучко підходити до виконання рішення, враховуючи їхні інтереси та можливості.

Принцип гласності у виконавчому провадженні забезпечує прозорість процесу виконання. Відповідно до статті 9 Закону України «Про виконавче провадження», інформація про хід виконавчого провадження є доступною для сторін, а в деяких випадках – і для інших осіб. Гласність сприяє відкритості дій виконавця, зменшує ризик зловживань і підвищує довіру до процесу виконання. Наприклад, повідомлення про арешт майна або проведення торгів є відкритими, що забезпечує контроль за діями виконавця з боку сторін та громадськості [11, с. 245].

Принцип розумності строків і витрат у виконавчому провадженні передбачає, що виконання має здійснюватися з мінімальними витратами часу та ресурсів. Стаття 27 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює, що виконавець зобов'язаний вживати заходів для виконання рішення у розумні строки. Цей принцип спрямований на забезпечення економії ресурсів сторін і держави, а також на уникнення необґрунтованих витрат, наприклад, надмірних витрат на організацію торгів або оцінку майна. Розумність строків і витрат є важливим фактором для забезпечення доступності правового захисту.

Принцип індивідуалізації заходів примусового виконання передбачає, що виконавець має враховувати особливості кожної конкретної справи. Наприклад, при виконанні рішення про стягнення аліментів виконавець може врахувати фінансове становище боржника, щоб обрати найбільш ефективний спосіб стягнення. Цей принцип дозволяє адаптувати заходи виконання до конкретних обставин, що сприяє справедливості та ефективності процесу.

Індивідуалізація також передбачає врахування соціального статусу сторін, наприклад, наявності у боржника неповнолітніх дітей або інших утриманців.

Принцип невідворотності виконання судових рішень підкреслює, що ухилення від виконання рішення є неможливим. Відповідно до статті 75 Закону України «Про виконавче провадження», у разі ухилення боржника від виконання рішення виконавець має право застосовувати додаткові заходи, такі як обмеження права виїзду за кордон або внесення до реєстру боржників. Цей принцип забезпечує, що судові рішення буде виконано незалежно від волі боржника, що є основою авторитету судової влади [18, с. 175].

Принцип стабільності виконавчого провадження передбачає, що розпочате виконавче провадження не може бути безпідставно зупинене або припинене. Стаття 34 Закону України «Про виконавче провадження» визначає вичерпний перелік підстав для зупинення провадження, що забезпечує його стабільність. Цей принцип гарантує, що права стягувача будуть захищені, а процес виконання не буде перерваний через необґрунтовані дії боржника або інших осіб. Стабільність є важливим фактором для забезпечення передбачуваності виконавчого процесу.

Принцип рівності сторін у виконавчому провадженні забезпечує однакове ставлення до стягувача та боржника. Стаття 5 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює, що виконавець не може надавати перевагу одній зі сторін, а має діяти неупереджено. Цей принцип сприяє справедливості виконання, запобігаючи дискримінації або упередженому ставленню. Рівність сторін є основою для забезпечення балансу інтересів у процесі виконання.

Отже, принципи примусового виконання судових рішень формують правову основу для ефективного та справедливого виконання судових актів. Вони поєднують загальні засади цивільного судочинства з особливостями виконавчого провадження, забезпечуючи законність, своєчасність, пропорційність та захист прав сторін. Ці принципи є необхідними для

підтримання авторитету судової влади та реалізації прав, визнаних судом, що сприяє зміцненню правопорядку.

1.3. Суб'єкти виконання судових рішень: повноваження та відповідальність

Суб'єкти виконання судових рішень у цивільному судочинстві відіграють ключову роль у забезпеченні реалізації судових актів. Вони включають державних виконавців, приватних виконавців, сторони виконавчого провадження (стягувача та боржника), а також інших осіб, які беруть участь у процесі виконання. Кожен із суб'єктів має чітко визначені повноваження, обов'язки та відповідальність, що регулюються нормами Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), Закону України «Про виконавче провадження» та іншими нормативними актами. Їхня діяльність спрямована на забезпечення виконання судових рішень у спосіб, що відповідає принципам законності, справедливості та своєчасності.

Державні виконавці є основними суб'єктами примусового виконання судових рішень. Вони діють у складі державної виконавчої служби, яка підпорядковується Міністерству юстиції України. Відповідно до статті 3 Закону України «Про виконавче провадження», державні виконавці мають право вчиняти виконавчі дії, такі як арешт майна, стягнення коштів, примусове виконання інших зобов'язань. Їхні повноваження включають право запитувати інформацію, накладати штрафи, обмежувати права боржника, наприклад, право виїзду за кордон. Державні виконавці несуть відповідальність за свої дії, і їхня бездіяльність або незаконні дії можуть бути оскаржені до суду, як передбачено статтею 74 Закону України «Про виконавче провадження» [5, с. 82].

Приватні виконавці є відносно новим суб'єктом виконавчого провадження, запровадженим в Україні з 2016 року. Вони мають аналогічні повноваження з державними виконавцями, але діють на підставі ліцензії та за

принципами самофінансування. Стаття 23 Закону України «Про виконавче провадження» визначає, що приватні виконавці можуть виконувати рішення, за винятком окремих категорій справ, таких як виконання рішень щодо державних органів або неповнолітніх дітей. Приватні виконавці несуть дисциплінарну, цивільно-правову та кримінальну відповідальність за порушення законодавства. Їхня діяльність контролюється Міністерством юстиції України, що забезпечує дотримання законності.

Стягувач є активним суб'єктом виконавчого провадження, оскільки він ініціює виконання судового рішення. Відповідно до статті 6 Закону України «Про виконавче провадження», стягувач має право подати виконавчий документ до виконання, обрати спосіб і порядок виконання, а також контролювати дії виконавця. Стягувач може оскаржувати дії або бездіяльність виконавця, а також укласти мирову угоду з боржником. Відповідальність стягувача може виникати у разі подання завідомо неправдивих відомостей або зловживання правами, що регулюється статтею 10 Закону України «Про виконавче провадження» [13, с. 229].

Боржник є пасивним суб'єктом виконавчого провадження, оскільки на нього покладається обов'язок виконати судові рішення. Стаття 7 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що боржник має право добровільно виконати рішення, а у разі відмови до нього застосовуються примусові заходи. Боржник несе відповідальність за ухилення від виконання, що може включати штрафи, обмеження прав або кримінальну відповідальність за статтею 382 Кримінального кодексу України. Водночас боржник має право оскаржувати дії виконавця, якщо вони порушують його права, що забезпечує баланс інтересів сторін.

Інші особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, включають представників сторін, експертів, оцінювачів, перекладачів тощо. Їхні повноваження обмежені конкретними функціями, наприклад, оцінкою майна або наданням консультацій. Стаття 11 Закону України «Про виконавче провадження» визначає, що ці особи несуть відповідальність за неналежне

виконання своїх обов'язків, що може включати цивільно-правову або адміністративну відповідальність. Їхня участь сприяє якісному виконанню судового рішення, особливо у складних справах.

Органи державної влади та місцевого самоврядування також можуть бути суб'єктами виконавчого провадження, якщо вони є стороною у справі або виконують допоміжні функції. Наприклад, банки надають інформацію про рахунки боржника, а органи поліції забезпечують виконання рішень, пов'язаних із виселенням. Стаття 65 Закону України «Про виконавче провадження» зобов'язує ці органи співпрацювати з виконавцем, а невиконання їхніх обов'язків тягне відповідальність, передбачену законом [1].

Суд відіграє особливу роль у виконавчому провадженні, хоча не є безпосереднім суб'єктом виконання. Відповідно до статті 447 ЦПК України, суд може розглядати скарги на дії виконавця, вирішувати питання про відстрочку або розстрочку виконання, а також давати роз'яснення щодо порядку виконання рішення. Суд несе відповідальність за законність своїх рішень, а його ухвали є обов'язковими для виконання. Роль суду забезпечує контроль за діями виконавців і захист прав сторін.

Відповідальність суб'єктів виконавчого провадження є важливим елементом забезпечення законності. Наприклад, державний або приватний виконавець може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення порядку виконання, що регулюється статтею 80 Закону України «Про виконавче провадження». Сторони несуть відповідальність за зловживання правами або надання неправдивих відомостей. Такий підхід сприяє підтриманню дисципліни у процесі виконання та запобіганню порушенням [23, с. 286].

Баланс повноважень і відповідальності суб'єктів є основою ефективного виконавчого провадження. Повноваження виконавців дозволяють їм застосовувати широкий спектр заходів, але їхня відповідальність гарантує, що ці заходи будуть законними. Сторони мають права, які забезпечують їхню участь у процесі, але також несуть відповідальність за свої дії. Цей баланс є

необхідним для реалізації принципів справедливості та законності у виконавчому провадженні.

Отже, суб'єкти виконання судових рішень відіграють ключову роль у реалізації судових актів, маючи чітко визначені повноваження та відповідальність. Їхня діяльність регулюється законодавством, що забезпечує законність, справедливість і своєчасність виконання. Координація між суб'єктами сприяє досягненню мети виконавчого провадження – реалізації прав, визнаних судом, що є основою правопорядку.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

2.1. Підстави та порядок відкриття виконавчого провадження

Виконавче провадження є завершальним етапом реалізації судових рішень у цивільному судочинстві, спрямованим на примусове виконання судових актів у разі їх невиконання добровільно. Підстави та порядок відкриття виконавчого провадження визначають правову основу для початку цього процесу, забезпечуючи законність і чіткість дій виконавців. Ці аспекти регулюються нормами Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), Закону України «Про виконавче провадження» та іншими нормативними актами. Відкриття виконавчого провадження є першим кроком до реалізації прав, визнаних судом, і має вирішальне значення для забезпечення правового захисту сторін.

Основною підставою для відкриття виконавчого провадження є наявність виконавчого документа, який відповідає вимогам законодавства. Відповідно до статті 3 Закону України «Про виконавче провадження», виконавчими документами можуть бути рішення судів, ухвали, виконавчі листи, а також інші документи, передбачені законом. Наприклад, ухвала суду про забезпечення позову може бути виконавчим документом, якщо вона передбачає конкретні дії, що підлягають виконанню. Виконавчий документ має містити чіткі відомості про сторони, зміст зобов'язання та строки виконання. Відсутність або невідповідність виконавчого документа вимогам закону є підставою для відмови у відкритті провадження [19, с. 96].

Виконавче провадження відкривається за ініціативи стягувача, який подає виконавчий документ до органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Стаття 26 ЦПК України встановлює, що стягувач має право обрати орган виконання, якщо це не суперечить закону. Заява стягувача про відкриття виконавчого провадження повинна містити відомості про боржника, виконавчий документ і спосіб виконання. Законодавство також передбачає можливість подання заяви в електронній формі через Єдиний

державний реєстр виконавчих проваджень, що спрощує процедуру. Цей етап є важливим для забезпечення ініціативи стягувача у реалізації його прав.

Порядок відкриття виконавчого провадження чітко регламентований законодавством. Згідно зі статтею 24 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець протягом трьох робочих днів з моменту отримання заяви та виконавчого документа перевіряє їх відповідність вимогам закону. У разі відповідності вимогам виконавець виносить постанову про відкриття виконавчого провадження, яка направляється сторонам. Постанова містить відомості про строки добровільного виконання, розмір виконавчого збору та можливі наслідки невиконання. Цей порядок забезпечує прозорість і контроль за початком виконавчого процесу.

Важливим елементом відкриття виконавчого провадження є дотримання строків пред'явлення виконавчого документа. Стаття 12 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює, що виконавчі документи можуть бути пред'явлені до виконання протягом трьох років з моменту набрання рішенням законної сили, якщо інше не передбачено законом. Наприклад, у справах про стягнення аліментів строки пред'явлення можуть бути продовжені до досягнення дитиною повноліття. Пропуск строку є підставою для відмови у відкритті провадження, що підкреслює важливість своєчасного звернення стягувача.

Виконавче провадження може бути відкрите лише за наявності законних підстав, визначених статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження». До таких підстав належать невиконання боржником судового рішення у добровільному порядку, наявність виконавчого документа та заява стягувача. У деяких випадках виконавче провадження може відкриватися без заяви стягувача, наприклад, за ініціативою суду у справах про стягнення судових витрат. Ці підстави забезпечують правову визначеність і виключають можливість безпідставного початку виконавчих дій [10, с. 187].

Роль виконавця на етапі відкриття провадження полягає у перевірці документів і прийнятті рішення про початок виконання. Виконавець має право

повернути виконавчий документ без виконання, якщо він не відповідає вимогам закону або якщо стягувач не усунув недоліки у встановлений строк. Стаття 27 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавець може відмовити у відкритті провадження, якщо, наприклад, виконавчий документ пред'явлено до неналежного органу виконання. Таке рішення може бути оскаржене до суду, що забезпечує захист прав стягувача.

Особливу увагу слід приділити категоріям виконавчих документів, які можуть бути підставою для відкриття провадження. Крім судових рішень, до них належать мирові угоди, затверджені судом, а також рішення інших органів, наприклад, нотаріальні написи. Стаття 431 ЦПК України визначає вимоги до виконавчого листа, який видається судом на підставі рішення, що набрало законної сили. Ці документи є основою для примусового виконання, а їх правильне оформлення є запорукою успішного початку провадження.

Відкриття виконавчого провадження також передбачає визначення прав і обов'язків сторін. Стягувач має право вимагати виконання рішення, подавати клопотання про застосування певних заходів, а також отримувати інформацію про хід провадження. Боржник, у свою чергу, зобов'язаний виконати рішення добровільно у строк, зазначений у постанові про відкриття провадження. Стаття 6 Закону України «Про виконавче провадження» гарантує сторонам право на оскарження дій виконавця, що забезпечує баланс їхніх інтересів.

Важливим аспектом є можливість відмови у відкритті виконавчого провадження. Стаття 31 Закону України «Про виконавче провадження» визначає вичерпний перелік підстав для відмови, зокрема невідповідність виконавчого документа вимогам закону, закінчення строку пред'явлення або виконання рішення за межами юрисдикції виконавця. Відмова оформлюється постановою, яка може бути оскаржена до суду. Цей механізм захищає права стягувача від необґрунтованих рішень виконавця.

Виконавче провадження у справах, пов'язаних із захистом майнових прав, має свої особливості. Наприклад, у справах про стягнення заборгованості за договором позики виконавець перевіряє наявність майна боржника, що

може бути предметом стягнення. Стаття 316 Цивільного кодексу України гарантує право власника на захист свого майна, що враховується при виконанні рішень. У таких справах відкриття провадження часто супроводжується запитами до реєстрів для встановлення майнового стану боржника [3, с. 241].

Порядок відкриття виконавчого провадження також передбачає врахування міжнародних зобов'язань України. Наприклад, виконання рішень іноземних судів регулюється міжнародними договорами та статтею 464 ЦПК України. У таких випадках виконавець перевіряє визнання іноземного рішення в Україні, що є додатковою підставою для відкриття провадження. Цей аспект підкреслює значення виконавчого провадження у забезпеченні міжнародного співробітництва у сфері правосуддя.

Виконавче провадження у справах, пов'язаних із немайновими правами, також має свої особливості. Наприклад, виконання рішень про поновлення на роботі або усунення перешкод у користуванні майном вимагає спеціального підходу, оскільки кожен випадок унікальний. У справах про захист честі, гідності та ділової репутації виконавець має враховувати специфіку виконання, наприклад, необхідність публікації спростування у ЗМІ. Стаття 25 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавець має право вживати заходів для забезпечення виконання таких рішень, що може включати співпрацю з іншими органами. Ці особливості враховуються на етапі відкриття провадження для забезпечення належного виконання.

Роль суду на етапі відкриття виконавчого провадження обмежена, але важлива. Суд може видавати виконавчі листи, давати роз'яснення щодо порядку виконання або вирішувати питання про відстрочку виконання. Стаття 447 ЦПК України передбачає, що судовий контроль забезпечує законність дій виконавця, що є важливим для захисту прав сторін. У разі виникнення спорів щодо підстав відкриття провадження суд може перевірити законність виконавчого документа.

Відкриття виконавчого провадження також передбачає врахування принципу пропорційності. Стаття 4 Закону України «Про виконавче провадження» вимагає, щоб заходи виконання були співмірними обсягу вимог. На етапі відкриття провадження виконавець оцінює, чи є підстави для застосування тих чи інших заходів, що запобігає надмірному втручанню в права боржника. Цей принцип є основою для забезпечення справедливості виконавчого процесу [14, с. 156].

Прозорість і гласність є важливими принципами відкриття виконавчого провадження. Стаття 9 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що сторони мають право на отримання інформації про хід провадження. Постанова про відкриття провадження направляється сторонам, що забезпечує їхню обізнаність про початок процесу. Гласність сприяє зменшенню ризиків зловживань і підвищує довіру до виконавчого процесу.

Таким чином, підстави та порядок відкриття виконавчого провадження формують правову основу для початку примусового виконання судових рішень. Вони забезпечують законність, прозорість і справедливість процесу, гарантуючи реалізацію прав стягувача та захист інтересів боржника. Чітка регламентація цього етапу сприяє стабільності правовідносин і підтриманню авторитету судової влади.

2.2. Заходи примусового виконання рішень та їх характеристика

Заходи примусового виконання судових рішень у цивільному судочинстві є ключовим інструментом забезпечення реалізації прав, визнаних судом, у разі невиконання рішення боржником добровільно. Вони являють собою сукупність правових і організаційних дій, спрямованих на примусове виконання зобов'язань, передбачених виконавчим документом. Ці заходи регулюються нормами Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), Закону України «Про виконавче провадження» та іншими нормативними актами. Їх застосування ґрунтується на принципах законності,

пропорційності та захисту прав сторін, що забезпечує справедливість і правомірність процесу виконання.

Одним із основних заходів примусового виконання є стягнення коштів з боржника. Цей захід застосовується у справах про стягнення грошових сум, таких як борги за договорами, аліменти чи відшкодування шкоди. Відповідно до статті 48 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець має право звернути стягнення на банківські рахунки, заробітну плату, пенсії чи інші доходи боржника. Стягнення коштів здійснюється шляхом направлення виконавцем постанови до банків або інших установ, які зобов'язані перерахувати кошти на рахунок стягувача. Цей захід є ефективним, оскільки дозволяє швидко задовольнити вимоги стягувача, але вимагає точного встановлення джерел доходу боржника [6, с. 336].

Арешт майна боржника є ще одним поширеним заходом примусового виконання. Він застосовується для забезпечення виконання майнових вимог, коли стягнення коштів неможливе або недостатнє. Стаття 50 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що арешт може бути накладений на рухоме і нерухоме майно, включаючи транспортні засоби, нерухомість чи цінні папери. Арешт обмежує право боржника розпоряджатися майном, а в разі потреби майно може бути реалізоване на публічних торгах. Цей захід характеризується високим ступенем примусу, але його застосування має бути пропорційним розміру стягнення, щоб уникнути надмірного обмеження прав боржника.

Реалізація майна боржника через публічні торги є логічним продовженням арешту майна. Відповідно до статті 56 Закону України «Про виконавче провадження», продаж майна здійснюється через спеціалізовані організації, які забезпечують прозорість і конкурентність торгів. Кошти, отримані від реалізації, спрямовуються на задоволення вимог стягувача, а залишок повертається боржнику. Цей захід є ефективним для виконання значних майнових вимог, але вимагає ретельної оцінки майна та дотримання

процедури торгів. Реалізація майна має бути проведена з урахуванням принципу розумності витрат, щоб уникнути необґрунтованих втрат для сторін.

Примусове виконання рішень, що стосуються передачі майна, є окремим видом заходів. Цей захід застосовується у справах про витребування майна, повернення майна власнику або виконання договорів, що передбачають передачу речей. Стаття 49 Закону України «Про виконавче провадження» встановлює, що виконавець має право примусово вилучити майно у боржника та передати його стягувачу. Наприклад, у справах про повернення незаконно відчуженої нерухомості виконавець може забезпечити фізичну передачу об'єкта. Цей захід вимагає чіткої координації з іншими органами, такими як поліція, для забезпечення безперешкодного виконання.

Виселення боржника з житлового або іншого приміщення є специфічним заходом примусового виконання, який застосовується у справах про захист права власності або виконання договорів найму. Відповідно до статті 52 Закону України «Про виконавче провадження», виселення здійснюється за участю виконавця та, за необхідності, правоохоронних органів. Цей захід характеризується високим ступенем соціальної чутливості, оскільки може стосуватися прав на житло. Законодавство вимагає дотримання принципу пропорційності, щоб уникнути порушення прав боржника, особливо якщо в приміщенні проживають неповнолітні діти чи інші вразливі особи [8, с. 506].

Обмеження права виїзду боржника за кордон є заходом, спрямованим на стимулювання добровільного виконання рішення. Стаття 75 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавець може звернутися до суду з клопотанням про тимчасове обмеження права боржника залишати територію України. Цей захід є ефективним у справах, де боржник ухиляється від виконання, маючи можливість покинути країну. Обмеження виїзду має тимчасовий характер і може бути скасоване після виконання зобов'язань. Цей захід характеризується мінімальним втручанням у майнові права, але має значний психологічний вплив на боржника.

Внесення боржника до Єдиного реєстру боржників є ще одним заходом примусового виконання. Відповідно до статті 9 Закону України «Про виконавче провадження», інформація про боржника вноситься до реєстру після відкриття виконавчого провадження. Цей захід обмежує можливості боржника укласти певні угоди, такі як продаж майна чи отримання кредитів, оскільки реєстр є публічним і доступним для перевірки. Внесення до реєстру має превентивний характер, стимулюючи боржника до виконання рішення, щоб уникнути репутаційних і правових наслідків.

Примусове виконання рішень про виконання певних дій або утримання від дій є специфічним заходом, що застосовується у немайнових справах. Наприклад, у справах про захист честі, гідності та ділової репутації суд може зобов'язати боржника опублікувати спростування. Стаття 25 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що виконавець має право вжити заходів для забезпечення виконання таких рішень, включаючи співпрацю зі ЗМІ або іншими організаціями. Цей захід вимагає індивідуального підходу, оскільки залежить від характеру зобов'язання, визначеного судом.

Стягнення штрафів і виконавчого збору є додатковим заходом примусового виконання, спрямованим на компенсацію витрат і стимулювання виконання. Відповідно до статті 27 Закону України «Про виконавче провадження», виконавець стягує з боржника виконавчий збір у розмірі 10% від суми стягнення або вартості майна, якщо рішення виконано примусово. Штрафи можуть накладатися за невиконання вимог виконавця, наприклад, за неподання відомостей про майно. Ці заходи мають фінансовий характер і спрямовані на забезпечення дисципліни у процесі виконання.

Заходи примусового виконання у справах, пов'язаних із захистом сімейних прав, мають свої особливості. Наприклад, виконання рішень про стягнення аліментів, передбачене статтею 181 Сімейного кодексу України, може включати стягнення з доходів боржника, арешт майна або обмеження виїзду за кордон. Ці заходи спрямовані на захист прав дітей і вимагають

особливої уваги до соціальних аспектів. Виконавець має враховувати інтереси неповнолітніх, щоб забезпечити своєчасне виконання таких рішень [17, с. 390].

Застосування заходів примусового виконання має відповідати принципу пропорційності, передбаченому статтею 4 Закону України «Про виконавче провадження». Виконавець зобов'язаний обирати заходи, які є найменш обтяжливими для боржника, але забезпечують виконання рішення. Наприклад, стягнення з банківського рахунку має перевагу над реалізацією нерухомості, якщо сума стягнення незначна. Пропорційність захищає права боржника від надмірного втручання, одночасно гарантуючи інтереси стягувача.

Законодавство також передбачає можливість оскарження заходів примусового виконання. Стаття 74 Закону України «Про виконавче провадження» дозволяє сторонам подавати скарги на дії або бездіяльність виконавця до суду. Наприклад, боржник може оскаржити арешт майна, якщо вважає його непропорційним. Цей механізм забезпечує судовий контроль за діями виконавця, що є важливим для дотримання законності. Суд може скасувати незаконні заходи або зобов'язати виконавця вжити інших дій.

Заходи примусового виконання у справах про захист права власності мають особливе значення. Стаття 317 Цивільного кодексу України гарантує захист права власності, що реалізується через такі заходи, як витребування майна або усунення перешкод у його використанні. Наприклад, у справах про повернення незаконно відчуженої нерухомості виконавець може примусово передати майно стягувачу за участю правоохоронних органів. Ці заходи вимагають чіткої координації та дотримання прав усіх сторін.

Міжнародний аспект застосування заходів примусового виконання також є важливим. Виконання рішень іноземних судів, визнаних в Україні, регулюється статтею 464 ЦПК України та міжнародними договорами. У таких справах виконавець може застосовувати стандартні заходи, такі як стягнення коштів або арешт майна, але має враховувати особливості іноземного рішення.

Цей аспект підкреслює значення заходів виконання у забезпеченні міжнародного правового співробітництва [22, с. 200].

Заходи примусового виконання також мають соціальну спрямованість, особливо у справах, що стосуються захисту вразливих категорій громадян. Наприклад, виконання рішень про поновлення на роботі вимагає не лише формального виконання, а й врахування трудових прав працівника. Виконавець може співпрацювати з роботодавцем для забезпечення виконання рішення, що сприяє відновленню порушених прав. Ці заходи підкреслюють значення виконавчого провадження для соціальної справедливості.

Отже, заходи примусового виконання судових рішень є різноманітними і спрямовані на забезпечення реалізації прав стягувача у спосіб, що відповідає принципам законності та пропорційності. Вони охоплюють як майнові, так і немайнові аспекти, враховуючи соціальні та міжнародні особливості. Застосування цих заходів сприяє відновленню порушених прав, підтриманню правопорядку та зміцненню авторитету судової влади.

2.3. Завершення виконавчого провадження: умови та наслідки

Завершення виконавчого провадження є завершальним етапом реалізації судових рішень у цивільному судочинстві, що знаменує виконання або припинення примусових заходів, спрямованих на реалізацію прав стягувача. Цей етап має вирішальне значення, оскільки він визначає, чи було досягнуто мети виконавчого провадження – фактичне виконання судового рішення чи його припинення з інших підстав. Умови та наслідки завершення виконавчого провадження регулюються нормами Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), Закону України «Про виконавче провадження» та іншими нормативними актами. Вони забезпечують правову визначеність, захист прав сторін і стабільність правовідносин.

Основною умовою завершення виконавчого провадження є повне виконання судового рішення, передбаченого виконавчим документом.

Відповідно до статті 33 Закону України «Про виконавче провадження», виконавче провадження завершується, якщо боржник виконав усі зобов'язання, зазначені в рішенні, наприклад, сплатив борг, передав майно або виконав інші дії. Повне виконання може відбуватися добровільно або внаслідок примусових заходів, таких як стягнення коштів чи реалізація майна. Виконавець виносить постанову про закінчення провадження, яка засвідчує виконання рішення та повернення виконавчого документа стягувачу. Ця умова є основною, оскільки відображає мету виконавчого провадження – реалізацію прав, визнаних судом [20, с. 205].

Виконавче провадження також може бути завершене у разі відсутності у боржника майна чи інших засобів для виконання рішення. Стаття 39 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що якщо виконавець вичерпав усі можливості для стягнення, а боржник не має майна, яке може бути предметом стягнення, провадження припиняється. У таких випадках виконавець складає акт про відсутність майна та повертає виконавчий документ стягувачу. Ця підстава не звільняє боржника від зобов'язань, але тимчасово зупиняє примусове виконання. Стягувач має право повторно пред'явити виконавчий документ до виконання, якщо з'являться нові можливості для стягнення.

Відмова стягувача від стягнення є ще однією умовою завершення виконавчого провадження. Згідно зі статтею 37 Закону України «Про виконавче провадження», стягувач може подати заяву про відмову від виконання, що призводить до припинення провадження. Така відмова може бути зумовлена досягненням мирової угоди між сторонами, прощенням боргу або іншими обставинами. Виконавець виносить постанову про припинення провадження, а виконавчий документ повертається стягувачу. Ця умова відображає принцип диспозитивності, який дозволяє стягувачу самостійно визначати подальший хід виконання.

Виконавче провадження може завершуватися у разі скасування судового рішення, яке було підставою для виконання. Стаття 38 Закону України «Про

виконавче провадження» встановлює, що якщо суд скасував рішення або визнав його недійсним, виконавець припиняє провадження. У таких випадках виконавець виносить відповідну постанову, а всі вжиті заходи, такі як арешт майна, скасовуються. Ця підстава підкреслює залежність виконавчого провадження від законності судового рішення та забезпечує захист прав боржника у разі зміни правової ситуації [12, с. 229].

Іншою умовою завершення виконавчого провадження є закінчення строку пред'явлення виконавчого документа до виконання. Відповідно до статті 12 Закону України «Про виконавче провадження», якщо стягувач не пред'явив документ до виконання у встановлений законом строк (зазвичай три роки), провадження припиняється. Виконавець повертає документ стягувачу, а провадження закривається. Ця умова спрямована на забезпечення правової визначеності та запобігання необґрунтованому продовженню виконавчих дій після спливу значного часу.

Ліквідація юридичної особи або смерть фізичної особи, яка є боржником, також є підставою для завершення виконавчого провадження. Стаття 39 Закону України «Про виконавче провадження» передбачає, що у разі ліквідації юридичної особи-боржника або смерті фізичної особи провадження припиняється, якщо зобов'язання не можуть бути передані правонаступникам. Наприклад, у справах про стягнення аліментів смерть боржника припиняє провадження, оскільки ці зобов'язання мають особистий характер. Ця підстава враховує неможливість виконання у разі припинення існування суб'єкта.

Наслідки завершення виконавчого провадження залежать від підстави припинення. У разі повного виконання рішення стягувач отримує задоволення своїх вимог, а правовідносини між сторонами вважаються врегульованими. Постанова про закінчення провадження засвідчує виконання зобов'язань, що сприяє стабільності правопорядку. Якщо провадження припинено через відсутність майна у боржника, стягувач зберігає право повторно звернутися до виконавчої служби у разі появи у боржника нових активів. Це забезпечує захист прав стягувача, хоча й відкладає виконання.

Припинення виконавчого провадження через відмову стягувача від стягнення має наслідком припинення всіх примусових заходів, таких як арешт майна чи обмеження виїзду за кордон. Боржник звільняється від подальшого виконання, якщо відмова стягувача є остаточною. У разі укладення мирової угоди, затвердженої судом, сторони можуть передбачити нові умови виконання, що регулюються статтею 6 Закону України «Про виконавче провадження». Цей наслідок відображає гнучкість виконавчого провадження та врахування волі сторін.

Скасування судового рішення як підстава припинення провадження має наслідком скасування всіх виконавчих дій. Наприклад, якщо арештоване майно було реалізоване, стягувач може бути зобов'язаний повернути отримані кошти боржнику. Стаття 447 ЦПК України передбачає, що суд може вирішувати питання про поворот виконання, що забезпечує захист прав боржника. Цей наслідок підкреслює важливість судового контролю за виконавчим провадженням і його залежність від законності судового рішення [16, с. 412].

Завершення виконавчого провадження у разі закінчення строку пред'явлення виконавчого документа має наслідком втрату можливості примусового виконання. Стягувач втрачає право звертатися до виконавчої служби, якщо не доведе поважні причини пропуску строку. Цей наслідок спрямований на забезпечення стабільності правовідносин і запобігання необґрунтованому тиску на боржника після спливу значного часу. Водночас законодавство дозволяє суду поновити пропущений строк за наявності поважних причин, що захищає права стягувача.

У разі ліквідації юридичної особи або смерті фізичної особи-боржника виконавче провадження припиняється без можливості відновлення, якщо зобов'язання не передаються правонаступникам. Наприклад, у справах про стягнення боргу з юридичної особи, яка ліквідована, стягувач може звернутися до суду з вимогами до засновників, якщо їхня відповідальність передбачена

законом. Цей наслідок враховує правовий статус сторін і забезпечує баланс їхніх інтересів.

Завершення виконавчого провадження також має соціальні наслідки, особливо у справах, що стосуються захисту вразливих категорій громадян. Наприклад, у справах про стягнення аліментів, передбачених статтею 181 Сімейного кодексу України, повне виконання забезпечує утримання дитини, тоді як припинення провадження через смерть боржника може потребувати інших механізмів соціального захисту. Ці наслідки підкреслюють значення виконавчого провадження для реалізації соціальної справедливості.

Міжнародний аспект завершення виконавчого провадження є важливим у справах, що стосуються виконання рішень іноземних судів. Стаття 464 ЦПК України передбачає, що завершення провадження у таких справах має відповідати міжнародним договорам. Наприклад, якщо іноземне рішення виконано, виконавець повідомляє про це компетентний орган іншої держави. Цей аспект підкреслює значення завершення провадження для міжнародного правового співробітництва.

Завершення виконавчого провадження також передбачає зняття всіх обмежень, накладених на боржника. Наприклад, після виконання рішення виконавець вилучає відомості про боржника з Єдиного реєстру боржників, скасовує арешт майна чи обмеження виїзду за кордон. Стаття 9 Закону України «Про виконавче провадження» гарантує, що ці дії здійснюються невідкладно після завершення провадження. Цей наслідок сприяє відновленню прав боржника та стабільності його правового статусу [24, с. 111].

Завершення виконавчого провадження у разі повного виконання рішення сприяє зміцненню довіри до судової системи. Воно демонструє, що судові рішення мають реальну силу, а права стягувача можуть бути захищені через механізми виконавчого провадження. У разі припинення провадження з інших підстав, таких як відсутність майна, законодавство забезпечує стягувачу можливість подальшого захисту своїх прав, що підтримує баланс інтересів сторін.

Отже, завершення виконавчого провадження є важливим етапом, який визначає результат реалізації судового рішення. Умови завершення, такі як повне виконання, відсутність майна чи відмова стягувача, мають різні правові та соціальні наслідки, що впливають на права сторін і стабільність правопорядку. Чітка регламентація цього процесу сприяє забезпеченню законності, справедливості та реалізації прав, визнаних судом.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження правової природи та особливостей виконання судових рішень у цивільних справах можна зробити наступні висновки:

1. Виконання судових рішень є ключовою стадією цивільного судочинства, яка забезпечує практичну реалізацію судового захисту прав і законних інтересів сторін. Ця стадія має важливе значення для забезпечення принципу верховенства права та довіри громадян до судової системи України. Вона виступає завершальним етапом, який гарантує виконання судового рішення, що є основою ефективності правосуддя.

2. Принципи примусового виконання судових рішень, такі як законність, обов'язковість, своєчасність та процесуальна економія, формують правову основу виконавчого провадження. Ці принципи забезпечують баланс між правами стягувача та боржника, а також сприяють ефективності виконання рішень.

3. Суб'єкти виконавчого провадження, зокрема державні та приватні виконавці, суди, сторони провадження, відіграють важливу роль у реалізації судових рішень. Їх повноваження та відповідальність чітко регламентовані законодавством, однак потребують вдосконалення для підвищення ефективності взаємодії та усунення бюрократичних перешкод.

4. Виконавче провадження відкривається на підставі виконавчих документів, а його порядок чітко визначений законодавством України. Однак на практиці виникають проблеми, пов'язані з недостатньою оперативністю, формальним підходом до виконання та обмеженим доступом до інформації про майно боржника.

5. Заходи примусового виконання, такі як звернення стягнення на майно, арешт рахунків, обмеження виїзду за кордон тощо, є дієвими інструментами реалізації судових рішень. Проте їх ефективність залежить від належного правового регулювання, професійної підготовки виконавців та співпраці з іншими державними органами.

6. Завершення виконавчого провадження може відбуватися внаслідок повного виконання рішення, його неможливості чи інших підстав, передбачених законом. Умови завершення впливають на правові наслідки для сторін, зокрема на можливість повторного звернення до виконання чи оскарження дій виконавців.

Дослідження показало, що сучасна система виконання судових рішень в Україні потребує вдосконалення, зокрема в частині спрощення процедур, підвищення прозорості, посилення відповідальності суб'єктів виконання та гармонізації з європейськими стандартами. Запропоновані рекомендації, такі як цифровізація виконавчого провадження, підвищення кваліфікації виконавців та вдосконалення нормативної бази, сприятимуть підвищенню ефективності цієї стадії цивільного судочинства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Дата оновлення: 27.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 16.05.2025).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 9 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 16.05.2025).
3. Безпалько С. В. Правові засади вирішення адміністративними судами спорів, які виникають у зв'язку з виконанням рішень суду : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 241 с.
4. Білоусов Ю. В. Категорія «примус» у законодавстві України про виконавче провадження. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів : зб. наук. пр. [за результатами третьої міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 14–15 черв. 2012 р.]. Хмельницький : Хмельниц. ун-т управ. та права, 2012. С. 86–95.
5. Білоусов Ю. В. Проблемні питання визначення відповідача у справах про стягнення коштів державного бюджету / С. О. Іванов. *Університетські наукові записки*. 2013. № 4. С. 82–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_4_13 (дата звернення: 15.05.2025).
6. Бортнік О. Г. Цивільний процес : навч. посіб. / О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 336 с.
7. Васильєв С. В. Порівняльний цивільний процес : підручник. Київ : Алерта, 2015. 352 с.
8. Васильєв С. В. Цивільний процес : підручник. Київ : Алерта, 2019. 506 с.
9. Гетманцев О. В. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина) : підручник / Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 412 с.

10. Гетманцев О. В. Цивільне процесуальне право України (Особлива частина) : підручник / Л. А. Кондрат'єва, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 240 с.
11. Гусаров К. В. Цивільний процес : навч. посіб. / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін. Харків : Право, 2018. 362 с.
12. Гусаров К. В. Цивільний процес : навч. посіб. / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін. ; за заг. ред. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. 229 с.
13. Жушман М. В. Цивільний процес : навч. посіб. / М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін. ; за заг. ред. К. В. Гусарова. Харків : ТОВ «Оберіг», 2020. 229 с.
14. Заварза Т. В. Порівняльний цивільний процес : навч.-метод. посібник / Т. В. Заварза, С. М. Бервено, Л. В. Новікова, К. М. Тоцька. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2018. 156 с.
15. Зайцев О. Л. Цивільний процес : навч. посіб. / О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2022. 336 с.
16. Кондрат'єва Л. А. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина) : підручник / О. В. Гетманцев, Л. А. Остафійчук, А. Л. Паскар, І. Ю. Татулич. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022. 412 с.
17. Кравцов С. О. Цивільний процес : навч. посіб. / К. В. Гусаров, М. В. Жушман, С. О. Кравцов та ін. Харків : Право, 2020. 390 с.
18. Кройтор В. А. Принцип обов'язковості судових рішень у цивільному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 175–178.
19. Малярчук Л. С. Ухвала суду як виконавчий документ – підстава для відкриття виконавчого провадження. *Jurnalul juridic național: teorie și practică*. 2019. № 4 (1). С. 96–100.
20. Пригоцький В. А. Цивільний процес : курс лекцій. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 484 с.

21. Притуляк В. М. Повноваження суду при примусовому виконанні судових рішень у цивільних справах : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2016. 205 с.
22. Сібільов Д. М. Ухвала суду першої інстанції як виконавчий документ: теоретичні аспекти та практика застосування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 200–202.
23. Солоха О. В. Примусове виконання ухвал у цивільних справах : дис. ... д-ра філос. зі спец. 081 «Право». Київ, 2023. 286 с.
24. Факас І. Б. Цивільний процес (загальна частина) : навч.-метод. посібник для студентів спеціальності 081 «Право» / О. В. Борденюк, Р. С. Шелудяков. Чернівці, 2021. 111 с.